

תוכן עניינים

מבוא	עמ' 1-2
פרק א': ויצ"ו - סקירה היסטורית	עמ' 3-4
פרק ב': מצבן של נשים בתקופת הישוב היהודי בארץ ישראל ופעילות עמותת ויצ"ו	עמ' 5-8
פרק ג': קידום מעמד האישה ופעולותיה של ויצ"ו בתחום שוויון הזכויות לנשים	עמ' 9-11
פרק ד': פעילות עמותת ויצ"ו בשנים הראשונות להקמת המדינה	עמ' 12-14
פרק ה': דיון	עמ' 15-16
סיכום ומסקנות	עמ' 17
ביבליוגרפיה	עמ' 18-19

מבוא

בתחילת המאה העשרים הגיעו אלפי עולים לארץ ישראל, בעיקר ממזרח וממרכז אירופה. רבים מהם היו חלוצים, אשר הגיעו לארץ מתוך שאיפה להקים חברה חדשה המבוססת על רעיונות מודרניים למען העם היהודי. בהשפעתן של אותן תפיסות מודרניות אשר רווחו בעולם המערבי, דגל גם האידיאל הציוני במתן זכויות ומעמד שווה לנשים. עם זאת, בפועל נותר מעמדן של הנשים נחות, והן נותרו בשולי החברה תוך שהן ממשיכות למלא את חובותיהן המסורתיות במשק הבית בלבד. בנוסף, השתתפותן בשוק העבודה הייתה נמוכה ושכרן גם הוא היה נמוך (אייזנשטדט, 2010, עמ' 62).

למרות זאת, עשו נשים מאמץ להיות מעורבות בפעילויות שונות אשר תרמו לרווחתן של נשים אחרות, כמו למשל אספקה של מזון וביגוד לנשים עניות. פעילויות אלו מוסדו בהמשך על ידי מערכות של רווחה, בריאות וחינוך, ועם הקמתן של ארגוני נשים וקבוצות על מנת לספק עזרה הדדית ותמיכה לנשים ולילדיהן. במספר מקומות בערים ובכפרים אורגנו קורסים בשפה העברית, הכשרה מקצועית עבור נערות והרצאות בנושאים שונים. נשים יהודיות החלו להיות מעורבות במאבק להשגת שוויון מול גברים חלוצים וכן להשגת שוויון בשוק העבודה (אייזנשטדט, שם, עמ' 63-62).¹

בשנת 1920 ביקרו בארץ ישראל נשים ציוניות מאנגליה אשר החליטו להקים תנועה למען נשים וילדים בשם: "ויצ"ו - תנועת נשים ציונית התנדבותית". בהמשך מתחילות לקום קבוצות של התנועה בכל העולם, תוך שהן מייסדות שירותים חינוכיים כמו תחנות "טיפת חלב", מרכזים לטיפול בתינוקות, בתי ספר וכפרי נוער וחנויות ביגוד זול לנוזקים. בשנת 1948 ועם הקמת המדינה, מקימה התנועה מפלגת נשים ראשונה, אשר מובילה את חוק שוויון זכויות לאישה, שעד היום מהווה בסיס לחקיקה לקידום זכויות נשים (ספיר ויץ, 2015, עמ' 16).

בהמשך, ובשנות החמישים, עם תחילת קליטת העלייה לישראל של ניצולי שואה מאירופה מצד אחד, ועולים ממדינות ערב, מצד שני, נרתמת ויצ"ו למשימה הלאומית ומקימה מעונות יום ומרכזי מטפלות, מפתחת תעשיות ומסגרות להכשרה מקצועית, מלמדת את העולים עברית וקולטת ילדי עולים לתוך כפרי הנוער שלה (ספיר ויץ, שם, עמ' 17).

מטרת עבודה זו היא לחקור את נושא קידום מעמד האישה בזמן הישוב, ולבדוק כיצד הקמת עמותת ויצ"ו בתקופת המנדט השפיעה על מעמד האישה היהודית בישוב הארץ ישראלי טרם הקמת המדינה, וכן האם חל שינוי בהתנהלות, באופי או בפעילות העמותה בעקבות הקמת מדינת ישראל.

הייחוד בעבודה זו הינו בחקר ההיסטוריה הכתובה והרחבה הקיימת, שממנה ניתן לחקור את התקדמות העמותה בנושא המדובר וכן ואת שלבי ההתפתחות הראשוניים בארץ החדשה. מעבר לקשיים של הקמת עמותה חדשה, שלבים אלו כוללים גם קשיים של קליטת עולים רבים ממדינות שונות ומגוונות בתרבותן ובשפתן, וכן קיום בארץ ללא מדינה ולאחר מכן השתלבות במדינה חדשה לגמרי, שלה עדיין אין יסודות ומוסדות חזקים להתבסס עליהם ולקבל מהם תמיכה. המודל התיאורטי על פיו אעבוד בשלב ניתוח

¹ הנשים אמנם הגיעו למספר הישגים, אך מעמדתן החברתי והחוקי נותרו שולי. נשים רבות התמודדו עם עוני, התעללות, אלימות והשפלה בביתן מצד בעליהן והיו תלויות לחלוטין בגברים בני משפחתן (בעל, אב) בנושאים של ירושה, רכוש, נישואין וגירושין. עובדה זו, יחד עם היעדר זכויות כמעט מוחלט לנשים ומעמדן הנחות במסגרת החוק, הובילה את התאחדות הנשים העבריות לשיווי זכויות לקרוא למוסדות החברה לפעול למען שמירה על זכויותיהן של נשים יהודיות (אייזנשטדט, שם, עמ' 63).

פרק א': ויצ"ו - סקירה היסטורית

ויצ"ו (תנועת נשים יהודיות ציוניות)² נוסדה באנגליה בשנת 1920 מתוך מטרה להעלות את המודעות הלאומית בקרב הנשים ולספק את הצרכים של נשים וילדים בארץ ישראל.³ בשנת 1919, נסעו שלוש ממנהיגות הקבוצה בהדרכתה של רבקה זיו לארץ ישראל, וניהלו שיחות עם רבות מהנשים החלוצות. הן למדו רבות על הבעיות שעמדו בפני היישוב היהודי באותה תקופה וחזרו ללונדון עם ידע רחב ומקיף לגבי הצרכים הדחופים של הנשים והילדים במקום. אלו היו זקוקים לשיפור בתנאי המחיה, לשירותי רווחה וחברה ומוסדות להכשרה חקלאית ומקצועית לנערות.⁴

בשנת 1919 נערך כנס לשם הקמת פדרציית נשים בבריטניה, כאשר בשנת 1920 כבר היו חברות בפדרציה עשרים קבוצות מכל רחבי אנגליה ואירלנד. אז הוחלט להקים ארגון נשים יהודי בינלאומי אשר יאגד את העבודה של ארגוני הנשים באירופה ובישראל, מתוך אמונה כי רק ארגון ציוני עולמי יגרום לכך שנשים יהודיות יכירו בערכן ויעסקו בעבודה הציונית. חזון העמותה שם דגש על פיתוח חברה ציונית הומניסטית, המבוססת על שוויון הזדמנויות בדגש על חינוך ורווחה לנשים, ילדים ונוער ותוך שיתוף פעולה עם יהדות התפוצות. העמותה שמה לה למטרה עיקרית לתמוך בציונות ולפתח דרכים בהן יוכלו נשים להשתלב בעשייה הציונית. יש לציין, כי עד שנת 1931 לא פעלה ויצ"ו בארץ באופן ישיר אלא באמצעות תמיכה ומתן תרומות לפעילויות שונות של ארגוני הנשים שפעלו בארץ בשנות העשרים (ספרן, 2006, עמ' 43-44).

מדיניותה של התנועה קבעה כי על האישה לפתח את כישוריה באמצעותם תוכל לתרום להקמתו של היישוב הציוני. תחומי הפעילות אשר נבחרו לפעולה הושפעו מדמותן של המנהיגות וממידת השפעתן על דרכה של התנועה, וביניהם היו: חינוך, כלכלת בית, בריאות ושירותי סעד. בנוסף, לקחה על עצמה ויצ"ו לקדם את נושא החקלאות. ויצ"ו החלה את פעילותה בארץ במתן עזרה לארגונים אחרים, כמו הקמת בתי הספר החקלאיים בנהלל ובעיינות שהיו שייכים למועצת הפועלות. כמו כן, תמכה התנועה בהקמה של ארבע חוות להכשרת נשים לעבודה חקלאית, והקימה מחלקת הדרכה לנשים בחקלאות ובתי ספר מקצועיים לנערות במסגרת התמיכה שנתנה למועצת הפועלות (ספרן, שם, עמ' 44).

בוועידה המייסדת של ויצ"ו העולמית אשר נערכה בלונדון בשנת 1920 הוחלט על הקמת סניף מרכזי בארץ שעליו הוטל ליזום עבודה מעשית בארץ ישראל תוך התייעצות ושמירה על קשר עם המשרד בלונדון. בתחילה פעלו נשות ויצ"ו בישראל באופן עצמאי ורק בשנת 1927 התארגנו במסגרת שנקראה: "הסתדרות ארצית - ויצ"ו". מטרתה של המסגרת החדשה הייתה לעודד נשים להכיר בחשיבותם של הצרכים הלאומיים תוך קידום העבודה החינוכית, כך שיוכלו להשתתף באופן פעיל בבניית הארץ (הרצוג, 1994, עמ' 123-124).

הופעתה של ההסתדרות הארצית נתקלה בהתנגדותן של הסתדרות הנשים העבריות ו"הדסה". הראשונה ראתה בהסתדרות של ויצ"ו מתחרה על מקורות כספיים וכוח אדם בארץ ואילו השנייה ראתה בוויצ"ו העולמית מתחרה בעלת משאבים. מכיוון שההסתדרות של ויצ"ו הייתה קשורה למרכז בלונדון, אשר קבע את המדיניות והקצה משאבים כספיים על פי סדרי העדיפויות שלו, הסבירה "הדסה" את התנגדותה בנימוק שאין זה רצוי לקשור ארגון שבסיסו בישראל עם ארגון

² WIZO - Women International Zionist Organization

³ מייסדות התנועה היו רבקה זיו, ורה וייצמן, אדית אדר, רומנה גודמן והנרייטה אירוול.

⁴ מתוך האתר של ויצ"ו ישראל: <http://www.wizo.org.il>